

1.01 izvirni znanstveni članek

UDK 262.14(497.4 Ljubljana)"1631"
27(497.4 Ljubljana)"1631"
prejeto: 15. 6. 2005

Lilijana Žnidaršič Golec

dr. zgodovinskih znanosti, višja svetovalka - arhivistka, Arhiv Republike Slovenije, Zvezdarska 1, SI-1000 Ljubljana
e-mail: lilijana.znidarsic@gov.si

Dušni pastirji pri ljubljanskem Sv. Petru v ogledalu vizitacije leta 1631

IZVLEČEK

Prispevek se osredotoča na duhovnike – dejansko gre za dva duhovnika – župnije Sv. Peter pri Ljubljani (danes župnija Ljubljana - Sv. Peter) v letu 1631, ko je del ljubljanske škofije prvič vizitiral novi škof Rinaldo Scarlichi. Ob odgovorih, ki sta jih šempetrska dušna pastirja dala na v duhu katoliške obnove in protireformacije vnaprej pripravljena vprašanja, spoznavamo njuno vlogo na župniji, njuno življenjsko pot, pa tudi odnose med njima in do drugih. Na podatkovni in še zlasti na interpretativni ravni nam ohranjeni vizitacijski zapisnik rabi kot ogledalo, v katerega je mogoče pogledati z več zornih kotov.

KLJUČNE BESEDE

župnija Ljubljana - Sv. Peter, škofijski duhovnik, škofovska vizitacija, katoliška obnova, protireformacija, konkubināt

SUMMARY

PARISH PRIESTS AT THE LJUBLJANA ST. PETER IN VIEW OF VISITATION IN THE YEAR 1631

The contribution focuses on the clergy – actually two priests – of the parish of St. Peter near Ljubljana (today parish of Ljubljana - St. Peter) in the year 1631 when the new bishop Rinaldo Scarlichi visited for the first time a part of the diocese of Ljubljana. Through the answers given by St. Peter's priests to the in spirit of Catholic renewal and Counter-Reformation in advance prepared questions, we are acquainted with their role in the parish, with their life path and with their relations with one another and towards others. On data and especially on interpretative levels, the preserved visitation registers serve as a mirror in which we can look from different angles.

KEY WORDS

Parish of Ljubljana - St. Peter, diocesan priest, bishop's visitation, Catholic renewal, Counter-Reformation, concubinage

Župnija pri cerkvi sv. Petra zunaj ljubljanskega mestnega obzidja je bila dolga stoletja edina župnija prebivalcev Ljubljane in njenega širšega zaledja.¹ Tudi po vzpostavitvi sedeža ljubljanske škofije pri podružnici sv. Nikolaja v mestu v letih 1461–1462² je župnija Sv. Petra v tem pogledu še naprej igrala pomembno vlogo. Ob ustanovitvi škofije je bila šenklavška cerkev sicer povzdignjena v stolnico in dušno pastirstvo pri njej so pod vodstvom kapitlja kmalu prevzeli stolni vikariji.³ Vendar pa je minilo več kakor sto petdeset let, preden je župnija Sv. Nikolaja dobila kanonika župnika, posebej zadolženega za župniška opravila.⁴ Glede na to,

da je šenklavška župnija obsegala le obzidani del mesta, Krakovo, Trnovo in del Karlovškega predmestja,⁵ lahko ugotovimo, da je bil obseg župnije Sv. Petra leta 1631 še vedno zelo velik.

Leto 1631 in generalna vizitacija ljubljanskega škofa Rinalda Scarlichija

Preden se posvetimo vizitaciji, v ogledalu katere naj bi se nekoliko поблиže seznanili z dušnimi pastirji pri ljubljanskem Sv. Petru, se kratko pomudimo pri vprašanju, kaj se je leta 1631 dogajalo v evropskem prostoru, posebej v (rimsko) katoliški

Šempetrska in sosednje župnije pred reformami 1782–1785 (iz M. Miklavčič, Predjožefinske župnije na Kranjskem /.../, Ljubljana 1945, priloga, izsek).

¹ O zgodovini šempetrske pražupnije in spremembah v njenem obsegu skozi čas Höfler, Gradivo, str. 329–332, 337 sl. Prim. Koršič Zorn, *Župnija*, str. 7 sl.

² O ustanovitvi škofije Žnidaršič Golec, *Duhovniki*, str. 37 sl.

³ O ljubljanskem stolnem kapitlju, kanonikih in vikarijih prav tam, str. 67 sl.

⁴ Prvi kanonik župnik je leta 1627 postal Jakob Stopper. Prim. NŠAL, ŠAL, Zapuščine duhovnikov, Kulavič Janez, š. 203 (zgodovinski zapiski o ljubljanskem stolnem kapitlju); Dolničar, *Zgodovina*, str. 238, op. 162. Župnija Sv. Nikolaja (danes Ljubljana - Sv. Nikolaj) je bila od kapitlja ločena leta 1967 – prim. *Ljubljanski stolni kapitelj*, str. 9.

Cerkvi, in pa v Ljubljani kot prestolnici dežele Kranjske in središču ljubljanske škofije. Evropa je bila tistega leta sredi tridesetletne vojne (1618–1648), za katero danes večji del velja, da je ni razumeti kot pretežno versko vojno. Politični interesi vojnih udeležencev so se namreč vse prepogosto izkazali za močnejše od nedvoumno verskih.⁶ V

⁵ Prim. Höfler, Gradivo, str. 344.

⁶ Prim. Lee, *Tridesetletna vojna*, str. 50–53.

prizadevanju za mir med sprtimi stranmi znotraj katoliškega tabora zato ni mogel biti uspešen niti papež Urban VIII. (1623–1644).⁷ Na splošno je bilo v katoliški Cerkvi tistega časa čutiti veliko reformno vnetje, ki jo je bil obudil ali poživil Tridentinski koncil (1545–1563).⁸ Zlasti v Rimu so novi baročni umetnostni spomeniki zdaj drznejše izražali zanos in zmagovalnost od krize 16. stoletja opomogle si Cerkve.⁹ Ta se je po svojih misijonarjih vse bolj odpirala v zunajevropski svet, hkrati pa je v njej ostajalo marsikaj, kar bi bilo v duhu koncila potrebno bodisi odpraviti bodisi izboljšati.¹⁰ Kljub protireformacijskim in prenovitvenim uspehom škofa Tomaža Hrena (1597/99–1630)¹¹ je ostalo tudi v ljubljanski škofiji veliko stvari neurejenih. Pod Ferdinandom II., deželnim knezom Notranje Avstrije med letoma 1590 in 1637 (Svetemu rimskemu cesarstvu nemške narodnosti je vladal v letih 1619–1637), so morali na njegov ukaz notranje-avstrijske dežele in s tem ljubljansko škofijo najprej zapustiti protestantski pridigarji in učitelji (1598), trideset let pozneje pa še protestantizmu zavezano plemstvo (1628).¹² Hrenovega naslednika na ljubljanskem škofijskem sedežu, škofa Rinalda Scarlichija (1630–1640), so tako bolj kakor protireformacijski čakali notranjereformni napori.

Ko je Rinaldo Scarlichi konec leta 1630 prišel v Ljubljano in se naslednje leto spoprijel z delom, se v glavnem mestu Kranjske vsaj navzven ni dogajalo prav veliko posebej izstopajočega. Edina omemba vredna dogodka v letu 1631 sta bila, kot je videti, prihod hčere španskega kralja Filipa III. Marije Ane¹³ ter podrtje in zidava nove Tranče.¹⁴ Samoupravi mesta z nekaj nad 6000 prebivalci¹⁵ sta načelovala župan Jurij Vidič in sodnik Janez Cornian.¹⁶ Kar zadeva versko življenje, so temu poseben pečat dajali jezuiti. Ti naj bi tega leta "Lutrovemu žrelu iztrgali" pet oseb, njihova gimnazija pa naj bi pripravila "dvojno" predstavo s poučno versko vsebino.¹⁷ Vzgoje pri jezuitih je bil v mladosti deležen tudi Scarlichi, ki je študij na univerzi v Gradcu končal z bakalavreatom iz teologije

(1611).¹⁸ Pot v cerkveno kariero so mu odprle zlasti zveze z dvorom: med drugim je služboval kot študijski vodja in vzgojitelj poznejših cesarjev Ferdinanda II. in Ferdinanda III. Bil je prošt v Pazinu, v letih 1621–1630 pa škof v Trstu. Ker je že kot tržaški škof pokazal precejšnjo zavzetost za prenovo škofije v duhu Tridentinskega koncila, je bilo kajpak pričakovati, da bo takšno držo zavzel tudi na čelu svoje nove škofije. In res je bila kljub Scarlichijevi napredujoči bolezni¹⁹ do marca 1632 odločno izpeljana njegova prva vizitacija celotne ljubljanske škofije.²⁰ Napovedal jo je bil z listino, izdano v Gornjem Gradu 24. aprila 1631, o name-nih te t. i. generalne vizitacije pa je vse vernike v škofiji poučil s posebnim pastirskim pismom. Pismo, ki ga je dal sestaviti v latinskem in "kranjskem" oziroma slovenskem jeziku, je ljudi ne glede

Škof Rinaldo Scarlichi (Narodni muzej Slovenije, Grafični kabinet, fotograf Tomaž Lauko).

⁷ Duffy, *Saints*, str. 234.

⁸ O koncilu glej Delumeau – Cottret, *Le Catholicisme*, str. 67–91; Po-Chia Hsia, *The World*, str. 10–25.

⁹ Prim. Duffy, *Saints*, str. 232–233.

¹⁰ Prim. Delumeau – Cottret, *Le Catholicisme*, str. 140 sl.; 344 sl.

¹¹ Prim. Petrič, *Življenjska pot*, str. 81–82.

¹² Prim. Štih – Simoniti, *Slovenska zgodovina*, str. 215–217.

¹³ Prim. *Letopis ljubljanskega kolegija*, str. 112.

¹⁴ Za navedene podatke iz rokopisa Vladislava Fabjančiča o ljubljanskih sodnikih in županih – hrani ga Zgodovinski arhiv Ljubljana – se kar najlepše zahvaljujem kolegici Barbari Žabota.

¹⁵ "Približno 6000 prebivalcev" naj bi po oceni Vlada Valenčiča Ljubljana štela proti koncu 16. stoletja – Valenčič, *Etnična struktura*, str. 138.

¹⁶ Kot v op. 14. Prim. še *Ljubljanski župani*, str. 73.

¹⁷ *Letopis ljubljanskega kolegija*, str. 111–112.

¹⁸ O Scarlichiju pregledno predvsem Šah, Scarlicchio, str. 309–310; Kidrič – Miklavčič, Scarlichi, str. 211; Dolinar, Scarlichi, str. 618.

¹⁹ Prim. Gruden, *Zgodovina*, str. 956.

²⁰ Prim. Lavrič, *Ljubljanska škofija*, str. 16, 18–19. Na splošno o vizitacijah v obdobju reformacije in zgodnjem novem veku Peters, *Visitation*, str. 153–159.

na stan pozivalo, naj škofu naznanijo vse morebitne prestopke tako laikov kakor klerikov.²¹

V skladu s Scarlichijevo napovedjo se je vizitacija dejansko začela v nedeljo, 11. maja.²² V ljubljanskem škofijskem dvorcu so se tega dne zbrali kapitelj in drugi stolni duhovniki, in škofa pospremili v bližnjo stolnico. Tam sta po slovesni maši pred škofom, ogrnjenim v vijolični pluvial (plašču podobno bogoslužno oblačilo), potrdila svojo navzočnost in mu obljubila pokorščino tudi dva šempetrška duhovnika: Jurij Kozina in Matija Ambschel.²³ Župnijo Sv. Petra, sicer neodvisno od nedavno ustanovljene župnije Sv. Nikolaja,²⁴ sta torej takrat oskrbovala duhovnika iz kroga stolne duhovščine.²⁵ Že pod Scarlichijevim naslednikom Otonom Friderikom Buchheimom (1641–1664) pa se bo to spremenilo: status šempetrških dušnih pastirjev bo enak statusu dušnih pastirjev drugih, škofovi menzi utelešenih župnij v škofiji. Šempetrška župnija bo imela vikarja – namestnika, podrejenega škofu kot pravemu župniku,²⁶ in sprva enega, pozneje pa dva ali več duhovnih pomočnikov, ki bi jim danes rekli "kaplani". Kozina in Ambschel sta bila na osebno vizitacijo klicana 3. junija.²⁷

Odgovori duhovnika Jurija Kozine

Najprej je škofu odgovarjal Kozina. Zastavljeno mu je bilo dvajset sklopov vprašanj, praktično povsem istovetnih s tistimi, ki jih je v vizitacijskem zapisniku najti pred odgovori duhovnikov stolne cerkve oziroma župnije.²⁸ Iz zapisa Kozinovih odgovorov izvem malo o njegovi dotedanji duhovniški poti, zato pa nekaj več o njegovem službovanju na župniji in njegovem odnosu do okolja, ki ga je obdajalo. Za duhovnega pomočnika pri Sv. Petru je Kozino pred približno petimi leti začasno nastavljal pokojni škof Tomaž Hren (u. 1630), vendar pisnega potrdila o tem Kozina ni imel. [1]²⁹

Prav tako ni mogel predložiti spričevala o posvečenju, zato so čas podelitve t. i. višjih redov (subdiakonata, diakonata in prezbiterata) preverili v ustreznih protokolih. Ugotovljeno je bilo, da je Kozina vse višje redove prejel leta 1623: 11. marca subdiakonata, 15. aprila diakonata in 10. junija mašniško posvečenje. [3] Ker so se protokoli škofa Hrena ohranili do danes, je navedene podatke mogoče preveriti – izkažejo se kot točni – hkrati pa jih je moč tudi dopolniti. Že pri vpisu o Kozinovem prejemu tonzure in t. i. nižjih redov posvečenja (ostiarata, lektorata, eksorcistata in akolitata) dne 24. septembra 1622 lahko preberemo, da je Kozina prihajal iz Smlednika in bil torej kandidat ljubljanske škofije, da je istega leta v Gradcu dosegel naslov magistra filozofije in da ga je kot dobro in zgledno osebo priporočil vikar na Vrhniki Jurij Bregant.³⁰ Za posvetitev v subdiakona je Kozini potrebni *titulus mensae* zagotovil Marijin kolegij v Gornjem Gradcu.³¹ Takrat naj bi bil Kozina star 21 let, medtem ko naj bi jih ob posvetitvi v diakona mesec dni pozneje štel 25.³² Glede na to, da se v zapisu o Kozinovem mašniškem posvečenju pojavlja številka 26³³ in da bi si moral Kozina, če bi bil leta 1623 star (samo) 21 let, pridobiti poseben spregled – Tridentinski koncil je za prejem mašništva predpisal spodnjo starost 24 let³⁴ – je sklepati, da sta podatka 25 in 26 let pravilna in da je bil potemtakem Kozina rojen leta 1597 ali 1598. Obenem velja poudariti, da je kot duhovniški kandidat pri zadnjem izpraševanju pokazal "zadostno znanje".³⁵ Upošteva dejstvo, da je 26. aprila 1621 v Gradcu postal bakalaver³⁶ in 3. avgusta 1622 magister filozofije,³⁷ bi pri oceni Kozinovega znanja morda pričakovali bolj laskavo oceno.³⁸

Toda vrnimo se k vizitaciji. V odgovor na dve vprašanji glede dohodkov [2, 4] je Kozina povedal, da mu službovanje pri Sv. Petru prinaša v glavnem bero – redne naturalne ali denarne dajatve vernikov dušnemu pastirju, nevezane na kako cerkveno opravilo, in pa štolnino – skupek pristojbin

²¹ Lavrič, *Ljubljanska škofija*, str. 8. Na katere prestopke naj bodo pozorni, je nakazovalo sedemnajst točk pastirskega pisma – prav tam, str. 34 sl.

²² Prim. prav tam, str. 31.

²³ "R(everen)dus D(ominus) Georgius Cosina cooperador ad S. Petrum", "R(everendus) D(ominus) Matthias Ambschel cooperador ibidem" – prav tam, str. 42–43.

²⁴ Kot zgoraj v op. 4.

²⁵ Ob vizitaciji leta 1638 sta bila oba duhovna pomočnika (cooperatores) označena kot vikarja – NŠAL, KAL, Spisi, f. 21/06. Prim. Žnidaršič Golec, *Duhovniki*, str. 70.

²⁶ O t. i. škofovih župnijah, med katerimi je bila tudi šempetrška, prim. Žnidaršič Golec, *Duhovniki*, str. 44 sl.

²⁷ Odgovore obeh duhovnikov je najti v NŠAL, KAL, Spisi, f. 27/01, fol. 34–36. Besedilo je na več mestih težko berljivo, kar sem ter tja otežuje razumevanje.

²⁸ Prav tam, fol. 23–24. Nekoliko prirejen prevod vprašanj objavljam v dodatku.

²⁹ S številko v oglatem oklepaju sproti opozarjam na vrstni red vprašanj oziroma odgovorov. V prispevku je namreč ta red podrejen vsebini.

³⁰ Benedik – Kralj, *Protokoli*, str. 370.

³¹ Prav tam, str. 354.

³² Prav tam, str. 356.

³³ Prav tam, str. 358.

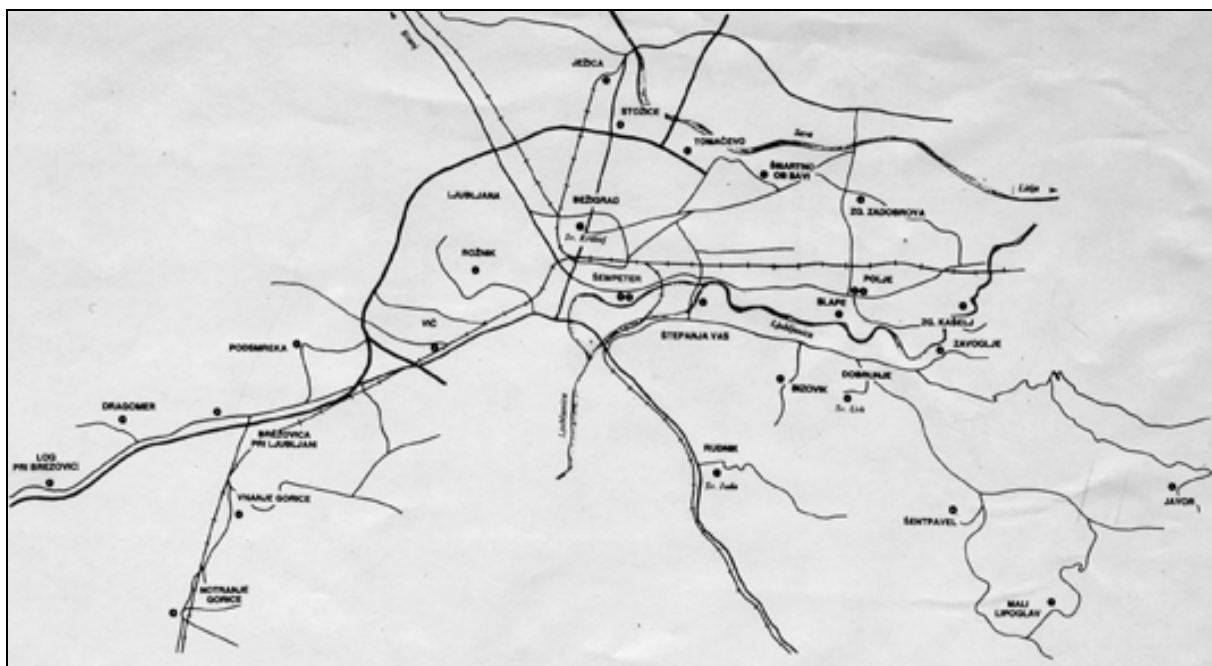
³⁴ Takšno starost je predpisoval še *Zakonik cerkvenega prava* iz leta 1917 (Codex Iuris Canonici, Can. 975).

³⁵ "Doctrinae est sufficientis" – Benedik – Kralj, *Protokoli*, str. 358.

³⁶ "Georgius Cosima, Carnio [lus] Labacensis" – *Die Matrikeln*, str. 133 (štev. 1137).

³⁷ "Georgius Cosnia, Carniolus, Labacensis" – prav tam, str. 136 (štev. 1243).

³⁸ Vprašanja pred posvečenjem so bila sicer večji del povezana z dušnim pastirstvom in kot taka Kozini z nedavno pridobljenim magisterijem iz filozofije bržčas nekoliko tuja. O vprašanih kandidatom za duhovniški poklic v lavantinski škofiji med letoma 1586 in 1670 Veselsky, *Zur Reform*, str. 29–31.

Vizitirane cerkve in kapele šempetrske župnije, 1631 (Lavrič, Ljubljanska škofija, str. 58).

da "se vede dobro", kar bi mogli navsezadnje potrditi tudi njegovi župljani. [7]

V odgovorih na ostala vprašanja, ki so se nanašala na druge, kleriške in laiške osebe v šempetrski župniji in zunaj nje, je Kozina postregel s prav malo konkretnimi podatki. Tako je odgovoril z "ne vem" na vprašanja, ali pozna klerike, ki bi kovali dobiček iz duhovnih reči [9],⁴¹ dalje osebe, ki bi "vnovič zapadle v kak prestopok in se izkazale za nepoboljšljive" [10], ljudi, ki bi si neupravičeno lastili cerkveno premoženje [12], morebitne heretike v laiških vrstah [13], osebe, ki bi se ukvarjale z vedeževanjem in čaranjem [14], morebitne "nečistnike, priležnike, prešuštnike" [15], osebe, kljub zakonskim zadržkom poročene z bližnjim sorodnikom [16],⁴² ljudi, ki bi pobirali previsoke obresti,⁴³ ki bi preklinjali in sramotili Boga, Marijo, svetnike in druge "svete reči" ali bili javni grešniki [17], osebe, ki bi jih bremenilo izobčenje ali kaka druga cerkvena kazen [18], ter klerike ali laike, ki bi bili krivi česa, kar je bilo "objavljeno na začetku vi-

zitatcije in zadeva poboljšanje" [19].⁴⁴ Kozinovo "nevednost" je moč razumeti kot hoteno ali pa kot dejansko, namreč da Kozina v resnici ni poznal nikogar, ki bi živel ali deloval tako, da bi moral ob vizitaciji navesti njegovo ime. Kar zadeva šempetrske župljane, je bržčas upoštevati še možnost, da jih Kozini v petih letih pač ni uspelo spoznati dovolj dobro. Obstajali pa so morda še drugi razlogi, zaradi katerih vizitator pri teh vprašanjih od Kozine ni dobil konkretnjših informacij. A ker se s takšnim in podobnim razmišljanjem ne bi dokopali do česa bolj oprijemljivega, si raje oglejmo, kako je Kozina škofu odgovoril na preostala tri vprašanja. O cerkvenih uslužbencih v župniji – mišljeni so predvsem cerkovniki in ključarji župnijske in podružničnih cerkva – je denimo posplošeno izjavil, da ti dobro opravljajo svoje delo [11]. Bolj na široko se je razgovoril pri vprašanju, ali "ve za kakega klerika v mestu, ki bi bil priležnik" [8], še bolj pa pri zadnjem vprašanju, ki ga lahko opredelimo tudi kot "razno" [20].

Za to vprašanje, namreč "ali je še kaj, kar bi bilo v skladu s cilji vizitacije vredno popraviti oziroma izboljšati tako pri duhovščini kakor pri drugih ljudeh v župniji" [20], je Kozina prihranil štiri konkretne primere po njegovem prepričanju nesprejemljivega ravnanja in navad. Škofu je najprej potožil, da nosijo njegovi župljani otroke v stol-

⁴¹ V izvorniku je uporabljen izraz "simonističen" za klerika, ki morebiti krši kanonično prepoved simonije, tj. trgovanja z duhovnimi stvarmi, cerkvenimi službami ipd. Prim. Kušej, *Cerkveno pravo*, str. 178–179, 623.

⁴² O zadržkih krvnega sorodstva in svaštva prim. prav tam, str. 435 sl.

⁴³ Glede na deželnoknežje generalne mandate iz let 1587, 1633 in 1659 – NŠAL, KAL, Spisi, f. 48/44 – je to pomenilo posojanje za obresti, višje od petih oziroma šestih procentov.

⁴⁴ Mišljena je objava zgoraj omenjenega pastirskega pisma – kot v op. 21.

nico, kjer jih "nevedni vikarji in duhovni pomočniki krstijo, rojstva župnijskih otrok pa pri tem ostajajo nezabeležena". Motilo ga je, da gospod Taller – Kozina je imel očitno v mislih ključarja župnijske cerkve sv. Petra in poštnega mojstra Mihaela Tallerja –⁴⁵ upravlja vse cerkveno imetje, da ima "polno oblast", da pa noče preskrbeti niti nujnih stvari, kadar ga zanje prosijo, in da celo zahteva, da sveče pred sv. Rešnjim Telesom ponoči ne gorijo. Kakor se pogosto pritožuje cerkovnik, Taller povrh tega nadvse skopo odmerja olje. Nedopustno je dalje ravnanje redovnikov, ko na območju župnije mašujejo in vodijo pogrebne obrede, čeprav je to v pristojnosti šempetrskih duhovnih pomočnikov. Težave mu povzročajo tudi ključarji podružničnih cerkva, ki se upirajo nakupovanju potrebne cerkvene opreme in okrasja. Vidi mo torej, da se je Kozina odločil svoje pritožbe strniti v en odgovor, in to kljub temu, da bi na ključarja župnijske cerkve Mihaela Tallerja in druge "uporne" ključarje v župniji lahko opozoril že pri vprašanju, izrecno namenjenem cerkvenim uslužbencem. Kakor koli, kot vprašanje, ob katerem se je vredno pomuditi dlje kakor pri pravkar predstavljenem, se zlasti v luči odgovora, ki ga je dal za Kozino izprašani duhovni pomočnik Matija Ambschel, kaže osmo vizitacijsko vprašanje. Le-to se je glasilo: "Ali [vprašani] pozna kakega klerika v mestu [Ljubljani], ki bi bil priležnik?" [8]

Vprašanje Kozinovega konkubinata

Kozina je na to vprašanje odgovoril z določeno mero previdnosti. Slišal da je za "gospoda Jakoba", kako je prav pred kratkim odpustil svojo nosečo priležnico, ki naj bi rodila mrtvega otroka, ki so ga potem z vednostjo duhovnih pomočnikov pokopali kmetje. Domnevamo lahko, da je bil "gospod Jakob" ljubljanski kanonik Jakob Stoppar (Stopper),⁴⁶ kaj več pa bi v tej zvezi mogli zapisati šele po posebej v ta namen opravljeni raziskavi. Kozinova "ovadba" kot taka v okviru pričujočega prispevka niti ne bi bila zanimiva, če je ne bi bilo glede na "pričevanje" njegovega tovariša mogoče razumeti kot "usmerjanje pozornosti drugam". Matija Ambschel je namreč v odgovoru na isto vprašanje kot priležnika obtožil Kozino samega.⁴⁷ "O gospodih kanonikih [Ambschel] ne ve nič," beremo v zapisniku, "pač pa o svojem kolegu Juriju Kozini, da ima ob kar največjem pohujšanju že štiri leta

priležnico, imenovano Marjeta Glavič (*Margaritham Clavizam*)." Ta naj bi mu bila rodila otroka, ki pa je umrl. Neko drugo, zdaj že pokojno žensko naj bi Kozina skupaj z otrokom sprejel k sebi leta 1628. Dve Kozinovi konkubini naj bi živeli v Šentvidu [nad Ljubljano]; za eno od njiju naj bi Ambschel slišal, da je s Kozino prav tako imela otroka. Peto priležnico naj bi odpustilo škofijsko vodstvo, šesto pa naj bi po Ambschlovih besedah odslovil Kozina sam. Pri tem naj bi ji obljubil 30 goldinarjev, če bi v primeru nosečnosti "to dejstvo spremenila" (in alium converteret hoc factum).⁴⁸ Poleg omenjene sta Kozino bremenili še dve Ambschlovi izjavi: da je bil Kozina med tistimi, ki so že bili ovadeni, in sicer zaradi nekega "skrivnega posla" [10],⁴⁹ in pa da mu je bilo poleg pohujšljivega življenja očitati prepirljivost, celo nasilnost. Eno svojih konkubin [Marjeto Glavič?] naj bi bil udaril tako močno, da se ji je brazgotina še vedno poznala. [19]⁵⁰ Isto žensko je imel Ambschel najbrž v mislih pri odgovoru na enajsto vprašanje, ko je glede šempetrskega cerkovnika povedal, da si ta po njegovem zasluži grajo, ker (med drugim) "doma že nekaj časa zadržuje gospo Marjeto, konkubino svojega tovariša". [11]⁵¹

Seveda se ob tem poraja vprašanje o verodostojnosti Ambschlovih očitkov. Kot vse kaže, je škof Scarlichi po vizitaciji od obeh šempetrskih duhovnikov uradno zahteval (zgolj) to, da si morata

Elia Naurizio, Congregazione generale del Concilio di Trento, 1633. Tridentinski koncil (1545–1563) je ukrepe zoper duhovniško priležništvo predpisal na svoji zadnji seji (Sess. XXV, Decretum de reformatione, Cap., XIV).

⁴⁵ Prim. NŠAL, KAL, Spisi, f. 44/1; Koršič Zorn, *Župnija*, str. 19.

⁴⁶ O Stopperju prim. NŠAL, ŽA Ljubljana - Sv. Nikolaj, Matične knjige, Mrliška knjiga 1658–1735, vpis za 14. september 1660.

⁴⁷ Ambschlovi odgovori so v NŠAL, KAL, Spisi, f. 27/01, fol. 35–36.

⁴⁸ Prav tam, fol. 35v.

⁴⁹ Prav tam.

⁵⁰ Prav tam, fol. 36.

⁵¹ "Cum domi ab aliquo tempore detineat d(ominam) Margaritham concubinam socii sui" – prav tam, fol. 35v.

pod kaznijo suspenza v petnajstih dneh pridobiti pisno dovoljenje za opravljanje dušnega pastirstva.⁵² Da ni prišlo do kakih strožjih sankcij zoper Kozino, je domnevati tudi na podlagi dejstva, da ga srečamo v vlogi šempetrskega vikarja še sedem oziroma deset let pozneje, ob vizitacijah leta 1638 in 1641.⁵³ Edini indic, da Ambschel ni lagal, četudi je morda pretiraval, je v vizitaciji iz leta 1631 pripis k notici o Kozinovem posvečenju v subdiakona 11. marca 1623.⁵⁴ Ta nam jasno pove, da so Kozino "zaradi nepopoljšljivosti odpustili iz škofije",⁵⁵ resda (še)le trinajst ali štirinajst let pozneje. Potem ko je v prvi polovici štiridesetih let 17. stoletja še deloval v ljubljanski škofiji – bil je župnik in komisar v Gornjem Gradu –⁵⁶ naj bi med letoma 1645 in 1653 služboval kot vikar v Rušah.⁵⁷ Drugi šempetrski duhovnik Ambschel v nasprotju s Kozino pri Sv. Petru ni ostal dolgo; leta 1634 je odšel za župnijskega vikarja v Preddvor.⁵⁸ Kljub temu da je kot ordinand veljal za zelo obetavnega, da je bil novomašnik, ki se ga je "kar najbolj priporočalo",⁵⁹ pa so bile Ambschlu na nadaljnji poti zaupane manj pomembne službe, kakor jih je do odpusta iz škofije opravljal Kozina. Najbrž je bilo temu tako zaradi Ambschlovega slabega zdravja.⁶⁰

Duhovnik Matija Ambschel o sebi

In kaj je ob vizitaciji leta 1631 Ambschel povedal o sebi? Najprej to, da je duhovni pomočnik pri Sv. Petru četrto leto in da ga je za to mesto izbral in potrdil pokojni škof Hren. Vendar Ambschel za to ni imel pisnega dokazila [1], kakor tudi ni hranil spričeval(a) o posvečenju. [3] Po zapisih v Hrenovem protokolu je bilo zato ugotovljeno, da je tonzuro in nižje redove prejel 18. decembra 1621,⁶¹ subdiakonat in diakonat 11. marca oziroma 10. junija 1623, prezbiterat ali mašniško posvečenje

pa 21. septembra 1624.⁶² Z izjemo vizitacijskega zapisnika navajajo viri, v katerih je govor o Ambschlu, slovensko različico priimka, namreč Kos (iz nem. "Amsel").⁶³ Ambschel *alias* Kos naj bi bil po rodu iz Gornjega Grada ali bližnje okolice,⁶⁴ mizni naslov pa mu je tako kakor Kozini podelil gornjegrajski kolegij.⁶⁵ Gre za ustanovo, ki je po letu 1473, ko je cesar Friderik III. razpusil nekdanji imenitni benediktinski samostan, povezovala "zbor" svetnih duhovnikov, neke vrste bogoslovno seminšče ter šola s pevovodjem in učiteljem.⁶⁶ Ambschel sam je bil gojenec tega kolegija in naj bi v Gornjem Gradu, če bi se to izkazalo za potrebno, sprejel svoje prve duhovniške obveznosti.⁶⁷ Dejstvo, da je pri izpraševanju za prejem diakonata s svojim znanjem "vse osupil",⁶⁸ je bržkone razlagati s tem, da se ni šolal samo v Gornjem Gradu, ampak tudi pri jezuitih v Ljubljani. Tam je pri profesorju patru Leonardu Bagniju "celi dve leti" pred mašniškim posvečenjem poslušal predavanja iz kazuistike – "predmeta", pri katerem so se na

Župnijska cerkev sv. Petra danes (Koršič Zorn, Župnija Svetega Petra, fotografija na naslovnici).

⁵² Prav tam, fol. 50.

⁵³ NŠAL, KAL, Spisi, f. 21/06 (10. junij 1638); NŠAL, KAL, Spisi, f. 21/08.

⁵⁴ NŠAL, ŠAL, Škofijski protokoli, f. 1/2 (11. marec 1623).

⁵⁵ "Ob incorrigibilitatem dimissus ex Dioecesi" – prav tam.

⁵⁶ Prim. NŠAL, Zapuščine duhovnikov, France Pokorn, Ljubljana – Sv. Peter.

⁵⁷ Prav tam. V kartoteki zlasti štajerskih duhovnikov Matija Slekovca – kartoteko hrani Pokrajinski arhiv Maribor – tega podatka ni. Zahvalo za informacijo dolgujem tamkajšnjemu arhivistu Ivanu Frasu.

⁵⁸ NŠAL, Zapuščine duhovnikov, France Pokorn, Pr ed dvor; Zasip. Po Pokornovih podatkih naj bi Ambschel v Preddvoru župnikoval v letih 1634–1650, v Zasipu pa med letoma 1652 in 1660.

⁵⁹ "Bonae spei clericus" – Benedik – Kralj, Protokoli, str. 358; "optime commendatus" – prav tam, str. 389.

⁶⁰ Umril naj bi leta 1661 – NŠAL, Zapuščine duhovnikov, France Pokorn, Preddvor.

⁶¹ Obj. Benedik – Kralj, Protokoli, str. 333. V vizitacijskem zapisniku – fol. 35 – stoji napačen datum, namreč 18. oktober (letnica pravilna).

⁶² Prav tam, str. 354, 358, 389.

⁶³ Na primer NŠAL, Zapuščine duhovnikov, France Pokorn, Ljubljana – Sv. Peter.

⁶⁴ Benedik – Kralj, Protokoli, str. 333.

⁶⁵ Prav tam, str. 354.

⁶⁶ Več podatkov o Gornjem Gradu kot vzgojnoizobraževalnem središču za klerike ljubljanske škofije imamo sicer še za čas od dvajsetih let 16. stoletja naprej. Prim. Žnidaršič Golec, *Duhovniki*, str. 181–182. Do pomembnejše prenovne "Marijinega kolegija" (*Collegium Marianum*) je prišlo pod škofom Hrenom, leta 1605.

⁶⁷ Prim. Benedik – Kralj, Protokoli, str. 358, 389.

⁶⁸ "/. in Examine responsis alios confudit omnes" – prav tam, str. 358.

podlagi konkretnih, največkrat nejasnih kazusov, tj. primerov vesti, izpeljevala (cerkvena) moralna načela.⁶⁹ Kljub nekonsistentnosti v navedbah, ki zadevajo Ambschlovo starost v času njegove "kandidature" za duhovniški poklic,⁷⁰ je z veliko verjetnostjo sklepati, da je bil Ambschel rojen leta 1599 ali 1600 in bil tako od Kozine mlajši kakšno leto ali dve.

Kar zadeva Ambschlove dohodke pri Sv. Petru, sta te poleg obrokov hrane, ki jih je dobival na škofiji, sestavljala štolnina in bera. V denarju naj bi njegovi letni prejemki dosegali okrog 120 goldinarjev. [2] Kaplanovanje na šempetrski župniji je bilo tudi zanj edini vir dohodkov iz kake cerkvene službe, pastoralno delo pa njegova temeljna dolžnost. [2, 4] Maševal naj bi pogosto in po predpisanem Rimskem obredniku. [5] Enako kakor Kozina naj bi pri bogoslužju nosil skupna in ne lastnih liturgičnih oblačil. [6] Védel naj bi se "dobro". [7] Razen o svojem stanovskem tovarišu Kozini in že omenjenem cerkovniku, ki da je "precej nameran", Ambschel ni védel povedati nič konkretnega. Tako naj ne bi poznal nobenega simonističnega klerika v mestu [9], nikogar, ki bi si prisvajal cerkveno premoženje [12], nobenega krivoverskega ali krivoverstva osumljenega laika [13], nobenega vedeževalca ali čarovnika [14], nobenega priležnika ali prešuštnika [15], nobenih parov, ki bi jih "vezal" zadržek bližnjega sorodstva [16], nikogar, ki bi za posojeni denar zahteval previsoke obresti ali se vdajal bogokletju [17], in nikogar, ki bi bil pod izobčenjem ali kako drugo cerkveno kaznijo [18]. Na zadnje vprašanje, pri katerem se je bil njegov kolega, kot smo videli, še najbolj razgovoril, je Ambschel samo odvrnil, da "nima pred očmi ničesar, kar bi bilo v skladu s cilji vizitacije vredno popraviti ali izboljšati", da pa bo, če mu bo kaj prišlo na misel, to povedal pri predmetni vizitaciji [20], tj. vizitaciji cerkva, kapel in (nekaterih) drugih župnijskih objektov.

Kozina "proti" Ambschlu

Ko je župnijo spomladi 1631 vizitiral novi škof Rinaldo Scarlichi, je bilo torej obema, Kozini in Ambschlu, dobrih trideset let, za njima pa osem oziroma sedem let duhovništva. Kozina je imel takrat pet let izkušenj s pastirovanjem v šempetrski župniji, Ambschel štiri. Oba je nadaljeval Scarlichijev predhodnik škof Tomaž Hren, oba naj bi maševala po Rimskem misalu in živela brez graje. Tudi na skoraj vsa vprašanja, povezana z laiki (in delno kleriki), sta odgovorila enako: da ne poznata nobenega, ki bi se zoper Cerkev "pregrešil" s pri-

lastitvijo njenega premoženja, s krivoverstvom, vedeževanjem ali čaranjem, nečistovanjem in prešuštvovanjem, s pobiranjem previsokih obresti ali preklinjanjem. Med Kozino in Ambschlo so po drugi strani obstajale vidne razlike, in to tako objektivne kakor subjektivne narave. Prvi je prihajal s Kranjske, drugi s Štajerske – oba sicer z območja, ki je spadalo v ljubljansko škofijo. Različna je bila nadalje njuna (formalna) izobrazba: Kozina je imel magisterij iz filozofije v Gradcu, Ambschla je priporočal dveletni kurz kazuistike pri patru Bagniju v Ljubljani. Kar zadeva znanje, zahtevano od kandidatov za duhovniški poklic, pa je bil, sodeč vsaj po "oceni" izpraševalcev, obetavnejši formalno manj izobraženi Ambschel.

Če odmislimo razliko v letnih dohodkih – večje je zaradi daljšega "staža" in položaja prejemal Kozina – in to, da se je Kozina pritoževal nad ključarjem župnijske cerkve, Ambschel pa nad njenim cerkovnikom, je razmeroma veliko neskladje med šempetrskima dušnima pastirjema razkrilo vizitacijsko vprašanje o duhovniškem konkubinatu. Medtem ko se zdi, da je Kozina spregovoril o domnevno mrtvorojenem otroku "gospoda Jakoba" predvsem zato, da bi odvrnil pozornost od sebe, se ob Ambschlovmu odgovoru poraja vprašanje, iz kakšnih nagibov in s kakšnimi nameni je ta mož o svojem kolegu navedel toliko (vse?) konkretnih primerov priležništva. Ali zato, ker ga je dejansko motilo Kozinovo "dvojno" življenje in je hotel, da bi cerkvene oblasti končno kaj ukrenile, ali pa je morda skušal tovariša pred škofom očrniti iz osebnih zamer ali celo iz preračunljivosti. Seveda je moglo iti pri tem tudi za "mešanico" naštetega. V luči njune nadaljnje življenjske poti, natančneje podatkov, ki so nam o obeh na voljo, naj tvegamo misel, da je Kozini trdno uveljavitev v cerkveni hierarhiji ljubljanske škofije dolgoročno preprečil njegov nemirni značaj, ki se je utegnil izraziteje (po)kazati prav v odnosu do nasprotnega spola. Po drugi strani je Ambschla, kot je bilo sugerirano že zgoraj, pri uspešnejši karieri slejkoprej oviralo slabo zdravje. Vsekakor samo dejstvo, da sta na šempetrski župniji službovala v mlajših letih, priča, da sta oba sodila med perspektivnejše duhovnike škofije.⁷¹

Za konec

Popis t. i. osebne vizitacije ljubljanske župnije Sv. Petra iz leta 1631 nam je za golima imenoma razkril vsaj košček življenjske poti in osebnosti obeh duhovnikov, ki sta tistega leta delovala na

⁶⁹ Prim. Dolinar, *Das Jesuitenkolleg*, str. 52–53.

⁷⁰ Benedik – Kralj, *Protokoli*, str. 333 (1621 – 22 let), 354 (1623 – 20 let), 358 (1623 – 23 let), 389 (1624 – 25 let).

⁷¹ Iskanje drugih podatkov o Kozini in Ambschlu, med drugim v Zgodovinskem arhivu Ljubljana – v imenski kartoteki k fondu Mesto Ljubljana, Rokopisne knjige – žal ni obrodilo sadov.

župniji. Velika prednost popisa je nedvomno ta, da duhovnika govorita sama – resda prek posebnega zapisovalca in po vsebinsko vnaprej oblikovanem vprašalniku. S prvo generalno vizitacijo Rinalda Scarlichija, v okviru katere je nastal zapis, imamo nasploh srečo. Vprašanja so takšna, da zajemajo različne plati duhovnikovega življenja in delovanja v konkretnem, četudi razmeroma ozkem družbenem okolju. Ob zavedanju, da sprašujejo predvsem po negativnem in da so izraz specifične rekatolizacijske oziroma katoliškoreformne cerkvene politike, jih more zgodovinar skupaj z odgovori vendarle brati kot dragoceno pričevanje⁷² – pričevanje tako o duhovnikih kot "udih" krajevne in vesoljne Cerkve kakor o duhovnikih kot osebah, od katerih ima vsaka svojo(e) podobo(e) in vsaka svojo življenjsko zgodbo. Seveda naj branje, razmišljanje in interpretiranje ne bodo namenjeni vrednotenju v smislu ločevanja na "dobre" in "slabe". Kajti ne pozabimo: ne omejuje nas le narava virov, ampak tudi naše lastne pomanjkljivosti.

DODATEK

Vprašanja duhovnikom ob prvi generalni vizitaciji škofa Rinalda Scarlichija (1631)*

1. Katero mesto zaseda, koliko časa opravlja to službo, kdo ga je imenoval na ta položaj in ali ima o tem pisno potrdilo?
2. Kakšne dohodke in kakšna bremena oziroma dolžnosti prinaša njegova služba?
3. Ali ima potrdilo o prejemu posvečenja?
4. Ali ima kak drug beneficij? Koliko in katere?
5. Ali mašuje pogosto in s pobožnostjo, kot se spodobi dobremu duhovniku? Ali mašuje po Rimskem misalu?
6. Ali ima lastna bogoslužna oblačila?
7. Ali marljivo izpolnjuje svoje obveznosti in živi zgledno?
8. Ali ve za kakega klerika v mestu, ki bi bil priležnik?
9. Ali ve za kakega klerika v mestu, ki bi bil kriv simonije?
10. Ali ve, da bi kdo vnovič zapadel v prestop in se izkazal za nepopoljšljivega?
11. Ali pozna cerkvene uslužbence in ali ti izpolnjujejo svoje dolžnosti?
12. Ali ve, da bi si kdo prisvojil cerkveno premoženje?
13. Ali ve, da bi bil kdo od laikov krivoverec ali krivoverstva osumljen?
14. Ali ve za koga, ki bi se ukvarjal z vedeževanjem, čaranjem ali magijo?

15. Ali ve za kakega nečistnika, priležnika, prešuštnika ali ujetnika kakega drugega mesenega greha?

16. Ali ve za koga, ki bi bil poročen z bližnjim sorodnikom?

17. Ali pozna koga, ki bi posojal denar za obresti, ki bi bil bogokletnež ali javni grešnik?

18. Ali ve za kakega bodisi klerika bodisi laika, ki bi bil izobčen ali pod kako drugo cerkveno kaznijo?

19. Ali ve, da bi bil kdo izmed klerikov ali laikov kriv česa, kar je bilo objavljeno na začetku vizitacije in zadeva poboljšanje?

20. Ali je še kaj, kar bi bilo v skladu s cilji vizitacije vredno popraviti ali izboljšati tako pri duhovščini kakor pri drugih ljudeh v župniji?

* Gre za nekoliko prirejen prevod latinskega izvornika v NŠAL, KAL, Spisi, f. 27/01, fol. 23–24.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

NŠAL – Nadškofijski arhiv Ljubljana
 KAL – fond Kapiteljski arhiv Ljubljana
 ŠAL – fond Škofijski arhiv Ljubljana
 ŽA – Župnijski arhiv

LITERATURA IN OBJAVLJENI VIRI

- AES – Acta Ecclesiastica Sloveniae
 PSBL – Primorski slovenski biografski leksikon
 SBL – Slovenski biografski leksikon
 TF – Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta
 TRE – Theologische Realenzyklopädie
 ZRC SAZU – Znanstvenoraziskovalni center slovenske akademije znanosti in umetnosti
- Benedik, Metod; Kralj, Angel: Protokoli škofa Hrena 1614–1630. AES 19, Ljubljana : Inštitut za zgodovino Cerkve pri TF, 1997.
- Delumeau, Jean; Cottret, Monique: *Le Catholicisme entre Luther et Voltaire*. Paris : Presses Universitaires de France, 1996.
- Dolar, France Martin: *Das Jesuitenkolleg in Laibach und die Residenz Pleterje 1597–1704*. Ljubljana 1976 (doktorska disertacija).
- Dolar, France Martin: Scarlichi Rinaldo. *Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches: 1448 bis 1648* III. Berlin : Duncker & Humblot, 1996.
- Dolničar, Janez Gregor: *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve* (ur. Ana Lavrič). Ljubljana : Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta ZRC SAZU, 2003.
- Duffy, Eamon: *Saints and Sinners. A History of the Popes*. New Haven, London : Yale University Press, 2001.

⁷² O pomanjkljivostih, prednostih in velikem pomenu vizitacij kot vira za zgodovino prim. Lavrič, Vizitacije, zlasti str. 488–489.

- Gruden, Josip: *Zgodovina slovenskega naroda I*. Celje : Mohorjeva družba, 1992 (ponatis).
- Höfler, Janez: Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem. Pražupniji Stara Loka in Šentpeter pri Ljubljani. Ljubljana : Inštitut za zgodovino Cerkev pri TF (AES 20), 1998.
- Kidrič, France; Miklavčič, Maks: Scarlichi Rajnald. *SBL III*, Ljubljana : SAZU, 1960–1971.
- Koršič Zorn, Verena: *Župnija Sv. Petra v Ljubljani*. Ljubljana : Družina, 2000.
- Kušej, Rado: *Cerkveno pravo katoliške cerkve s posebnim ozirom na razmere v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev*. Ljubljana : Založba juridične fakultete, 1927.
- Lavrič, Ana: *Ljubljanska škofija v vizitacijah Rinalda Scarlichija 1631–1632*. Ljubljana : Inštitut za zgodovino Cerkev pri TF (AES 12), 1990.
- Lavrič, Ana: Vizitacije kot vir za slovensko zgodovino. *Grafenauerjev zbornik* (ur. Vincenc Rajšp et al.). Ljubljana : ZRC SAZU, 1996, str. 483–491.
- Lee, Stephen J.: *Tridesetletna vojna*. Ljubljana : Znanstveno in publicistično središče, 1995.
- Letopis ljubljanskega kolegija Družbe Jezusove (1591–1691)*. Ljubljana: Družina, 2003.
- Ljubljanski stolni kapitelj*. Ljubljana 1984.
- Ljubljanski župani skozi čas. 500 let ljubljanskih županov*. Ljubljana : Zgodovinski arhiv, 2004.
- Die Matrikeln der Universität Graz 1 (1586–1630)*. Graz : Akademische Druck- und Verlagsanstalt, 1977.
- Peters, Christian: Visitation – Kirchengeschichtlich. *TRE 35*, Berlin, New York: W. De Gruyter, 2003.
- Petrič, Franci: Življenjska pot Tomaža Hrena (1560–1630). *Hrenov simpozij v Rimu*. Celje : Mohorjeva družba, 1998.
- Po-Chia Hsia, R: *The World of Catholic Renewal 1540–1570*. Cambridge : University Press, 1998.
- Smolik, Marijan: *Liturgika*. Celje : Mohorjeva družba, 1995.
- Šah, Maks: Scarlicchio Rinaldo. *PSBL 13*, Gorica : Mohorjeva družba, 1987.
- Štih, Peter; Simoniti, Vasko: *Slovenska zgodovina do razsvetljenstva*. Ljubljana : Korotan, Celovec: Mohorjeva družba, 1996.
- Valenčič, Vlado: Etnična struktura ljubljanskega prebivalstva v času protestantizma. *Kronika*, 16, 1968, št. 3, str. 137–139.
- Veselsky, Oskar: Zur Reform der Priesterausbildung nach dem Trienter Konzil. Prüfungsfragen in den Weiheprotokollen der Diözese Lavant. *Blätter für Heimatkunde*, 69, 1995, št. 1, str. 26–31.
- Žnidaršič Golec, Lilijana: *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije do tridentinskega koncila*. Ljubljana : Inštitut za zgodovino Cerkev pri TF (AES 22), 2000.

Z U S A M M E N F A S S U N G

Die Seelsorger der Pfarrei St. Peter bei Laibach im Spiegel der Visitation im Jahr 1631

Die Pfarrei St. Peter bei Laibach (Ljubljana) wurde an der Wende von den zwanziger zu den dreißiger Jahren des 17. Jahrhunderts von zwei Geistlichen aus den Reihen der Laibacher Domherren versorgt: Georg Cosina (Jurij Kozina) und Mathias Ambschel (Matija Ambschel Kos). Als im Frühjahr 1631 die Pfarrei von dem neuen Bischof Rinaldo Scarlichi (1630-1640) visitiert wurde, waren beide gut dreißig Jahre alt und hatten acht bzw. sieben Jahre geistlicher Tätigkeit hinter sich. Cosina hatte damals fünf Jahre Erfahrungen im pastoralen Wirken in der Pfarrei St. Peter, Ambschel vier. Beide wurden von Scarlichis Vorgänger Thomas Chrön (Tomaž Hren) (1597/99-1630) eingestellt und sollen ein tadelloses Leben geführt haben. Auch auf alle sich auf Laien (zum Teil auch Kleriker) beziehenden Fragen gaben sie die gleiche Antwort: sie würden keine Person kennen, die gegen die Kirche durch Bemächtigung ihrer Güter, durch Ketzerei, Weissagung oder Zauberei, durch Unzucht und Ehebruch, durch Zinswucher oder Fluchen verstoßen hätte. Auf der anderen Seite bestanden zwischen Cosina und Ambschel deutliche Unterschiede sowohl objektiver als auch subjektiver Natur. Der erste stammte aus Krain, der andere aus der Steiermark – dennoch aus den Gebieten, die zum Bistum Laibach gehörten. Auch ihre Studienlaufbahn und (formelle) Ausbildung waren verschieden: Cosina absolvierte das Magisterstudium der Philosophie in Graz, Ambschel zollte man Lob, weil er "ganze zwei Jahre" bei dem Jesuiten Leonhard Bagni in Laibach die Kasuistik gehört habe. Was die zur Ausübung des Priesterberufs erforderten Kenntnisse der Kandidaten anbelangt, scheint – mindestens den "Noten" der Prüfer zufolge – Ambschel vielversprechender zu sein.

Einen ziemlich großen Unterschied, der eigentlich eine tiefere persönliche Dissonanz erahnen lässt, enthüllte die Visitationsfrage über das Konkubinat der Geistlichen. Wenn Cosinas Aussage über das vermeintliche Konkubinat des "Herrn Jakob" vor allem als Ablenkungsmanöver gelten könnte, wirft Ambschels Antwort vor allem die Frage auf, aus welchen Beweggründen und mit welchen Absichten er so viele (alle?) seinen Kollegen belastende konkrete Fälle von Konkubinat anführte. Tatsache ist, dass Cosina noch

einige Jahre mehr oder weniger ungestört in der Pfarrei St. Peter wirkte, während Ambschel bald eine andere Dienststelle zugewiesen bekam. Aufgrund von Angaben über ihren weiteren Lebensweg liegt der Gedanke nahe, dass Cosinas Verankerung in der kirchlichen Hierarchie des Laibacher Bistums langfristig trotzdem durch seine unruhige Natur verhindert wurde – diese dürfte gerade in seinem Verhältnis zum zarten Geschlecht deutlicher zum Vorschein gekommen sein. Ambschel

dagegen dürfte durch seinen schlechten Gesundheitszustand daran gehindert gewesen sein. Wie auch immer, das erhaltene Verzeichnis der sogenannten persönlichen Visitation der Pfarrei St. Peter aus dem Jahr 1631 stellt sich als eine kostbare historische Quelle heraus, mit deren Hilfe man das Leben und Wirken der Geistlichen in Raum und Zeit näher kennen lernen kann – in unserem Fall der Geistlichen der Pfarrei St. Peter zur Zeit der katholischen Erneuerung.